

pedagogical higher educational institutions of Ukraine are analyzed on the basis of modern psychological and pedagogical researches. In the process of research the conditions of successful future elementary school teachers' preparation for professional activity in the context of higher education informatization are defined: organizational, material-and-technical, psychological and pedagogical and methodological.

Key words: Education informatization, information technology, professional activity, elementary school teachers' preparation.

Дрокіна Аліна Сергіївна – здобувач кафедри інтелектуальної власності та креативної педагогіки Української інженерно-педагогічної академії (м. Харків, Україна). E-mail: alinka.drokina@mail.ru

Drokinina Alina Serhiivna – Applicant of the Department of Intellectual Property and Creative Pedagogics of Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy (Kharkiv, Ukraine). E-mail: alinka.drokina@mail.ru

УДК 377

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ В КОНТЕКСТІ ЛЮДИНОЦЕНТРИЗМУ

М. Б. Євтух, В. С. Локшин

У статті розглядається формування креативності у майбутніх педагогів вищої школи в контексті людиноцентризму. Модернізація вищої освіти виникає у моменти становлення особистості та пов'язана з її адаптацією у сучасних ринкових умовах. Сучасний етап розвитку науки характеризується посиленням тенденції синтезу суспільних, природних і технічних наук. Подібна інтеграція використовується як елемент системності методології вивчення феномену «креативність».

Ключові слова: професійний розвиток, людиноцентризм, креативність, педагог вищої школи, формування професійної компетентності.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Проблема «креативної особистості» майбутніх педагогів вищої школи досліджується з використанням синергетики, тобто з позицій

самоорганізації, детермінізму, випадковості. Креативність при такому підході розглядається як процес самоорганізації внутрішніх і зовнішніх соціокультурних характеристик. У даному контексті креативність індивіда стає необхідним елементом його активної адаптації за допомогою взаємодії із зовнішнім середовищем. При цьому, на наш погляд, розвиток креативності індивіда орієнтований, перш за все, на пристосування (певною мірою) зовнішніх умов до потреб індивіда і відповідно суспільства в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Початкові принципи розвитку креативності студентської молоді у соціокультурному середовищі закладені в роботах Є. Дюркгейма, Т. Парсонса, Р. Мертона, Н. Смелзера, В.Т. Лісовського, М.М. Блінова, О.І. Щербак. Роботами цих та інших фахівців установлено, що саме соціальні структури (економічна, політична, соціокультурна, демографічна, соціально-територіальна) і процес їх змін грають головну роль при становленні і адаптації особистості. При цьому провідну роль у розвитку і результативності адаптаційних процесів відіграє структура особистості як віддзеркалення відносин, що складаються, і зв'язків з істотними характеристиками людського буття.

Адаптація як складне і багатогранне явище розглядається вченими неоднозначно, оскільки різні автори під поняттям «креативність» розуміють різні аспекти змін виробничих ситуацій. Внутрішньою суперечністю процесу розвитку креативності є суперечність між творенням і руйнуванням (анаболізмом і катаболізмом) – двома основними проявами життєдіяльності організму, що забезпечують його безперервне самовідтворення і в той же час його безперервну зміну. Самозбереження, самовідтворення живого організму неможливе без розвитку процесу його креативності. Розвиток креативності неминує спричиняє не тільки психологічні, але деякою мірою і фізіологічні зміни організму, оскільки особистість є системою взаємопов'язаних елементів. Отже, зміна однієї з підструктур особистості спричиняє обов'язкову зміну й інших.

Таким чином, необхідно комплексно підходити до багатовимірного явища формування креативності при виявленні динаміки змін у перебігу розвитку особистості. Особливо слід підкреслити розуміння її як активного соціального суб'єкта, що стає в контексті соціокультурного середовища, яке є «цілісним, таким, що динамічно розвивається суспільним організмом, що включає діяльність

людей по створенню і застосуванню ціннісних стратегій, ідеалів культури, сукупність таких норм, утілених у мистецтві, моралі, філософії, науці, релігії, організаціях і установах культури: театрах, концертних залах, філармоніях, кінотеатрах, засобах масової інформації – газетах, журналах, радіо, телебаченні і т.д.» [1, с. 482].

Соціокультурне середовище – це завжди сукупність, взаємодія систем і підсистем. Визначаючи вирішальний чинник розвитку творчого потенціалу, слід підкреслити не тільки наявність соціокультурного мікросередовища, але і його виражений діяльнісний характер. Це повинно виявлятися, по-перше, в здібності такого середовища до соціальних дій; по-друге, в свідомому заохоченні ранніх видів креативної діяльності; по-третє, в спільній діяльності як умові передачі соціального досвіду і ціннісних орієнтацій. М. Бердяєв писав: «Я помічаю зв'язок мого виняткового ставлення до креативності з моїм песимістичним ставленням до світової дійсності, до того, що називається «дійсністю» [2, с. 219]. Отже, соціокультурне мікросередовище є результатом суб'єктивних зусиль мікросистеми. При цьому середовище виконує роль об'єктивних умов щодо індивіда, надає формувальну дію на особистість по декількох каналах соціалізації.

До сприятливих умов розвитку креативності відноситься комплекс, який починається із створення особливих ситуацій, які сприяють «інтуїтивному охопленню ідеї рішення креативної проблеми, і закінчуються вихованням необхідних здібностей, створенням творчого клімату, якостей особистості творця» [7, с. 31], адже створення нового творчого продукту багато в чому залежить від особистості творця та сили його внутрішньої мотивації.

Момент вирішення однієї суперечності і виникнення іншої – це момент взаємопроникнення, гармонізації міри об'єкту і міри суб'єкта, коли об'єкт у відомому сенсі стає суб'єктом і навпаки. Фактично, це і є процес креативної самореалізації в контексті соціальної адаптації молоді до оточуючих її соціально-політичних і суспільно-економічних обставин.

У цьому аспекті принципове значення має результативність, яка оцінюється з погляду еволюції або прогресивності. «Прогресивність» розглядається з позиції понятійного змісту як найбільш істотна сторона креативності – творення. «Прогресивне виступає як розвиток, оновлення передування, як приріст, надбудова до існуючого» [8, с. 34].

Проте не можна забувати, що рівень суспільного прогресу відображає міру креативності майбутніх педагогів вищої школи в

соціумі як такому: «Креативність є адекватна суті форма дії, що породжується особливою суперечністю свободи і необхідності – свободою розвитку більшості людських здібностей... Креативність є дозвіл і здійснення цієї суперечності, яка є рушійною силою становлення багатой індивідуальності» [9, с. 72].

Мета статті полягає в узагальненні точок зору науковців зарубіжжя щодо визначення феномену формування креативності у майбутніх педагогів вищої школи в контексті людиноцентризму, що проявляється в різних видах соціальної діяльності. Пропагується креативність як чинник цілеспрямованого і опосередкованого впливів, що мають в своїй основі міжособистісне спілкування у педагогічній системі «викладач-студент».

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Етапи креативної самореалізації майбутніх педагогів вищої школи в контексті людиноцентризму визначаються тим або іншим поєднанням особових новоутворень суб'єкта адаптації, і на кожній стадії враховується вплив і реалізація різних проявів творчого потенціалу особистості. Виходячи з цього, ми вважаємо правомірним визначити і описати наступні стадії процесу соціокультурної адаптації майбутніх педагогів професійної освіти:

Процес адаптації – це чітке з'ясування цілей. Тут креативність проявляє себе в цілепокладанні – одній з його функціональних особливостей.

У разі несприятливого розвитку подій на першій стадії адаптації студентові важко визначитися в ієрархії завдань, ідентифікувати себе в суспільстві.

Таким чином, невдале проходження даної стадії робить подальшу адаптацію практично неможливою або вимагає спеціальної креативної активізації.

На другому етапі процесу адаптації майбутніх педагогів вищої школи сенс полягає у виявленні диспозиції членів нового оточення, а також в організації їх сумісної комунікації. Разом з певним пізнанням це вимагає реалізації основних функцій спілкування, встановлення мережі міжособистісних контактів, осмислення нових цінностей, установок і зміни відповідно до них, що є по суті креативністю.

На третій стадії індивіду, що з'ясував установки нового оточення, зумів організувати власну життєдіяльність для вже намічених планів, потрібно спрямувати зусилля на діяльність у нових умовах.

Успішне рішення такого завдання дозволить, з одного боку, дізнатися про своє нове оточення в трохи незвичних умовах, а з іншого – укріпитися серед членів сфери спілкування і самим собою в новій статусній ролі, що дає необхідну впевненість у собі. Успішне проходження третьої стадії – це активна творча діяльність, що спрямована на підтримку щодо досягнутого статусу.

Формування креативної складової у майбутніх педагогів вищої школи в процесі життєдіяльності – *повна адаптація*. Основною проблемою завершальної *четвертої стадії* процесу адаптації є формування навички швидко й якісно вирішувати завдання, що постійно зустрічаються в процесі нового виду діяльності, типу спілкування, соціокультурного оточення. «Пізнання власного стилю поведінки є першим кроком до його удосконалення» [3].

Коли майбутній педагог вищої школи не спроможний творчо вирішувати нові завдання, у нього з'являється необхідність кожного разу при їх появі повертатися на попередні етапи і проходити всі стадії адаптації знову. Таким чином, труднощі в проходженні четвертої стадії процесу адаптації можуть затягнути час її завершення.

Успішне проходження всіх чотирьох етапів приводить, на наш погляд, до достатньо повної соціальної адаптації, тобто до вироблення навичок взаємодії з соціокультурним середовищем для досягнення мети.

Формування креативності у майбутніх педагогів вищої школи, як виконання суспільно корисного, по-своєму виявляє, укріплює самобутність створеного, прокладаючи тим самим шлях до майбутніх педагогів вищої школи, яким цікава, співзвучна індивідуальність. Значення глибокого контексту ціннісних стратегій щодо формування креативності майбутніх педагогів вищої школи у сучасному соціокультурному середовищі складно переоцінити. Творче самозаглиблення з метою з'ясування своїх можливостей щодо соціальної креативності діє як один з механізмів усвідомлення свого місця серед людей і ролі в суспільстві.

Співвідношення між характером креативності та видами творчої самореалізації майбутніх педагогів вищої школи у контексті людиноцентризму є однією з фундаментальних основ формування креативності у майбутніх педагогів вищої школи. Однією з фундаментальних основ формування креативності у майбутніх педагогів вищої школи ми вважаємо самореалізацію, яка представляє собою синтезовану сукупність пізнавального мислення, що розвивається у навчальній діяльності, і креативного мислення, що

формується ситуаціями і обставинами. Творча самореалізація майбутніх педагогів вищої школи – безперервний і цілеспрямований процес розвитку видів і стилю мислення, якісної основи розумової діяльності, ефективності пізнавальних умінь і навичок, здібностей, здатностей. Бачення творчої самореалізації майбутніх педагогів вищої школи як неперервного процесу дозволило довести, що в ході його здійснюється активна взаємодія з навколишнім середовищем, яке постійно змінюється, як і сама студентська молодь.

Розуміння креативності як багатопланового соціального феномена, критерієм якого є соціальна значущість і ступінь соціальної активності суб'єкта (остання розуміється як потенційна здатність здійснення якісного перетворення навколишнього і внутрішнього світу індивіда), дозволяє виділити його базові критерії:

– новизну: онтологічний аспект (відношення до об'єктів того ж класу в рамках даної культури);

– цінність: аксіологічний і праксіологічний аспекти (місце в системі ціннісних стратегій).

Властивості креативності пояснюються, на наш погляд, двома головними чинниками: суб'єктивним (індивідуально значуща новизна для особистості як члена соціуму); об'єктивним (соціально значуща креативність).

Виходячи з цього, визначимо функції креативної діяльності як соціальної. Складовими процесу самореалізації майбутніх педагогів вищої школи у контексті модернізації вищої освіти є: збагачення соціокультурної складової (об'єктивна); отримання найвищої складової (суб'єктивної); вирішення суперечливих ситуацій у соціокультурному середовищі; зміна якісних характеристик майбутніх педагогів вищої школи як цілісності в процесі формування креативності (трансформація здібностей, знань, етичних цінностей).

Цілком зрозуміло, що вихід майбутнього педагога вищої школи у процесі професійної педагогічної діяльності за рамки власних соціальних можливостей – діяльнісний процес креативної самореалізації, який сприяє повноцінній адаптації до існуючої реальності і зумовлює професійний вибір, заснований не на інституційних сукупних інтересах соціальних груп і спільнот, а на існуючій реальності і власній установці соціального суб'єкта.

Саме діяльнісний підхід припускає конкретизацію, що реалізовується через поняття «практика» і «творча самореалізація».

Креативність часто пов'язують саме з сутністю людської діяльності, наприклад, М.С. Каган стверджував, що «людська діяльність може бути визначена як активність суб'єкта, спрямована на об'єкти і на інших суб'єктів» [4, с. 43]. Н.М. Морозов також розглядає проблему активності творчого потенціалу з позицій гносеології: «Проблема креативності концентрує в собі питання, пов'язані з трактуванням пізнавального процесу: чи визнавати пізнання як процес пасивного копіювання дійсності і, отже, гносеологічне ставлення людини до об'єктивного світу, зводити до принципу тотожності свідомості і буття, або ж розглядати пізнання як процес активного віддзеркалення, що припускає творчий внесок суб'єкта у формовану ним картину миру, ідеального його перетворення» [5, с. 9].

Проте, згідно з нашим дослідженням, пасивна креативність не менш значуща в процесі життєдіяльності майбутніх педагогів професійної освіти, виявляється вона як відношення, сприйняття, відчуття, мислення. Якщо діяльність фіксує загальну творчу визначеність матеріальної і духовної діяльності, то практика виражає і фіксує, визначає і детермінує суть креативності. З позицій такого підходу суспільна необхідність і сенс креативної самореалізації пов'язується з доцільним характером універсальної практики, оскільки, якщо доцільність є однією з істотних характеристик креативної діяльності, то вона виявляється творчою за своєю суттю. Отже, саме цілеспрямованість є актом креативності особи і ґрунтується на досвіді, цінностях і мотивах самореалізації.

Висновки. Підводячи підсумок дослідження суті розвитку креативності майбутніх педагогів професійної освіти у контексті модернізації вищої освіти, відзначимо наступне:

– по-перше, розвиток креативності у майбутніх педагогів вищої школи є багатоплановим феноменом, що виявляється у всіх сферах життєдіяльності індивіда й іманентно присутня в процесі безперервної взаємодії особи і суспільства;

– по-друге, соціально природою розвитку креативності у майбутніх педагогів вищої школи є наскрізна практична підготовка, що припускає створення і використання не тільки наочного світу, але й свідоме виробництво і реалізацію перетворюючої суті самої людини;

– по-третє, вихід майбутніх педагогів вищої школи за межі власних соціальних можливостей є нічим іншим, як креативністю.

– по-четверте, формування креативності у майбутніх педагогів вищої школи – це процес зняття суперечності між її свободою і

необхідністю, яка є фундаментальною основою, з одного боку, досягнення людиною багатой індивідуальності, з іншого – повноцінної реалізації її у існуючій реальності.

Таким чином, креативність, за своєю суттю, є діяльністю іманентно включеною в соціально-культурну сферу життєдіяльності людини, в якій вона самореалізується як суб'єкт, що є схильним до саморозвитку на підставі суспільних і особистих ціннісних стратегій.

Розвиток креативності у майбутніх педагогів вищої школи в контексті модернізації вищої освіти виявляється в різних видах соціальної діяльності. Пропагується педагогічна креативність як чинник цілеспрямованого і опосередкованого впливів, що мають в своїй основі міжособистісне спілкування у педагогічній системі «викладач-студент».

Креативна особистість у контексті людиноцентризму займає проміжне положення між наукою і практикою і розрізняється за такими підставами: джерелом виникнення (на основі наукового досвіду або наукової концепції); цілями і завданнями професійної діяльності (формування знань, виховання особистісних якостей, розвиток індивідуальності тих, що навчаються); можливостями педагогічних засобів (які засоби дії дають кращі результати); функціями майбутнього педагога вищої школи, які він здійснює за допомогою педагогічних технологій (діагностичні функції, функції управління педагогічними стандартними і нестандартними ситуаціями). Інакше кажучи, невід'ємними властивостями креативності є цілісність, результативність, можливість застосування в реальних умовах практики. Таким чином, ми вважаємо, що при розробці методик організації і педагогічного управління розвитком креативності необхідно враховувати безпосередній вплив цілеспрямованої, активності в контексті діяльнісного підходу, суб'єктність і соціальну значущість креативності, а також характер проходження процесу розвитку креативності майбутніх педагогів професійної освіти у процесі модернізації вищої освіти.

Література

1. Бабосов Е.М. Прикладная социология. – Минск, 2000. – 516 с.
2. Бердяев Н.А. Самопознание. Опыт философской автобиографии. – М., 1994.
3. Бодалев А.А. Психология о личности. – М: Изд-во МГУ, 1988.
4. Каган М.С. Человеческая деятельность (Опыт системного анализа). – М., 1974. – С. 43.
5. Морозов М.Н. Теоретическая активность сознания. – К., 1976.

6. Оржеховська В.М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх. – К.: ВіАН, 1996. – 352 с.
7. Скар О. І. Модернізація змісту, форм і методів виховання студентської молоді в контексті нової парадигми виховної роботи / О. І. Скар // Вісник КНУКіМ. Педагогіка. – 2008. – Вип. 19. – С. 82–88.
8. Щербак О. І. Аналіз підготовки педагога професійної школи в Україні / О. І. Щербак, Я. Я. Болюбаш, Л. І. Шевчук та ін. ; за ред. О. І. Щербак. – К. : Наук. світ. – 2003. – 35 с.
9. Щербак О. І. Концептуальні засади професійно-педагогічної освіти/ О. І. Щербак // Педагог професійної школи : зб. наук. пр. – К. : Наук. світ, 2002. – С. 3–10. – (Вип. VI).

ФОРМИРОВАНИЕ КРЕАТИВНОСТИ У БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ В КОНТЕКСТЕ ЧЕЛОВЕКОЦЕНТРИЗМА

Н. Б. Евтух, В. С. Локшин

Формирование креативности у будущих педагогов высшей школы в контексте человекоцентризма возникает в моменты становления креативной личности и связана с адаптацией в современных рыночных условиях. Современный этап развития науки характеризуется усилением тенденции синтеза общественных, естественных и технических наук. Подобная интеграция используется как элемент системности методологии изучения феномена «креативность».

Ключевые слова: профессиональное развитие, человекоцентризм, креативность, педагог высшей школы, профессиональная компетентность.

FORMING OF CREATIVITY OF THE FUTURE HIGHER SCHOOL TEACHERS IN THE CONTEXT OF HUMANCENTRISM

М. В. Evtukh, V. Lokshyn

Forming of creativity of the future higher school teachers in the context of humancentrism is arised up in the moments of creative personality formation and is connected with adaptation in modern market conditions. The modern stage of science development is characterized by strengthening of tendency of synthesis of social, natural and technical sciences. Similar integration is used as an element of systemacy of methodology of study of the phenomenon «creativity».

Key word: Professional development, humancentrism, creativity, higher school teacher, professional competence.

Евтух Микола Борисович – доктор педагогічних наук, професор, академік Національної академії педагогічних наук України, академік-секретар Відділення вищої освіти (м. Київ, Україна).

Evtukh Mykola Borysovych – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician of the NAPS of Ukraine, Academician-secretary of the Department of Higher Education (Kyiv, Ukraine).

Локшин Віктор Соломонович – кандидат педагогічних наук, педагог вищої категорії відділення професійної освіти Київського професійно-педагогічного коледжу імені Антона Макаренка. E-mail: victor_lokshin@ukr.net

Lokshyn Viktor Solomonovych – Candidate of Pedagogical Sciences, Teacher of the Highest Category of the Department of Professional Education of Anton Makarenko Kyiv Professional-Pedagogical College. E-mail: victor_lokshin@ukr.net

УДК 378.637.016:78

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ПРОСВІТНИЦЬКОЇ РОБОТИ

Т. В. Жигінас

Аксіологічний підхід полягає у залученні вчителя до методологічних, теоретичних і прикладних знань про цінності, про їх природу, механізми розвитку та способи функціонування, а також про професійно-педагогічні цінності, що характеризують професійне становлення і самовдосконалення особистості сучасного вчителя.

Сутність застосування аксіологічного підходу полягає у формуванні в майбутнього педагога-музиканта системи професійних та загальнолюдських цінностей як визначальних чинників ставлення особистості до світу, обраної професії і самого себе, визначення відповідних до ціннісних орієнтирів: способів поведінки і життя у світі, заповненому ціннісним змістом.

Ключові слова: аксіологічний підхід, ціннісна орієнтація майбутніх учителів музичного мистецтва, фахова підготовка, музичне просвітництво, зміст життя та зміст діяльності учителя мистецьких дисциплін..

Постановка наукової проблеми та її значення. У державних документах наголошується, що успішна самореалізація молоді людини